

BUITEN

26^E JAARGANG N^O. 16

ZATERDAG 16 APRIL 1932

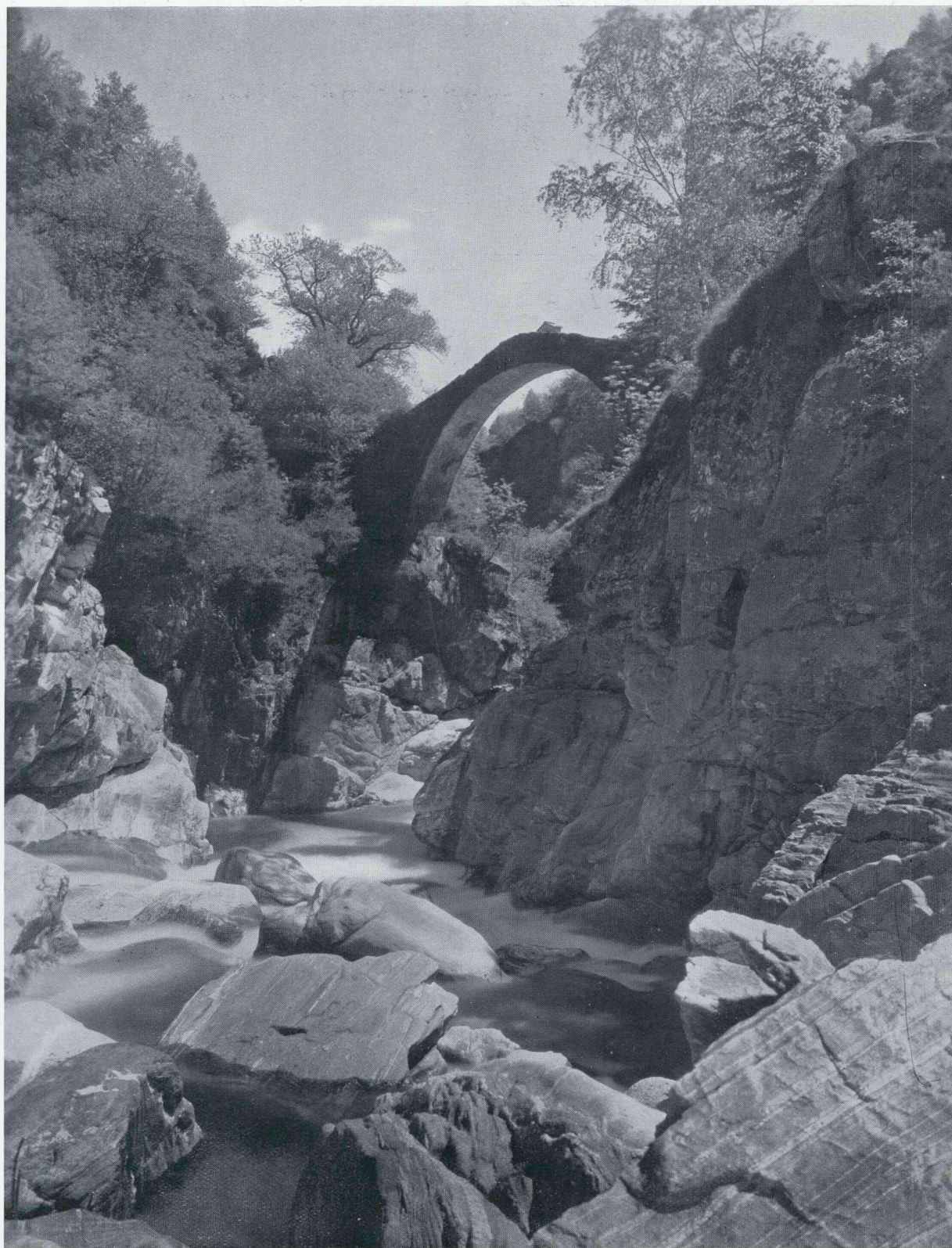

Foto Steinemann

DOOR DE WOESTE DALEN VAN TESSINO. OUDE BRUG IN HET CENTOVALLI-DAL

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

DE FAMILIE HOLT, DOOR SUZAN GLASPELL (19) .	BLZ. 182
HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND (GEÏLL.), DOOR JAC. J. M. HEEREN	BLZ. 184—187
'N MUIZENVERHAALTJE, DOOR WILLEM STUMPF	BLZ. 186—187
DE VELDBLOEM VAN DE LENTE (GEÏLL.), DOOR C. A. VAN DER GEN	BLZ. 187—189
DOOR DE WOESTE DALEN VAN TESSINO (CENTO- VALLI) (GEÏLL.), DOOR NINA J. DIJKSTRA	BLZ. 181, 189—192
EEN TOSCAANSCHÉ STAD IN DE LATERE MIDDEL- EEUWEN, DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI (13) .	BLZ. 192

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar **Rokin 74-76, Amsterdam**. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventuele terugzending.

DE FAMILIE HOLT

19)

DOOR SUZAN GLASPELL

HOE kun je? Hoe kun je?" riep haar moeder uit. „Als je alles — alles gehad hebt, wat een meisje met mogelijkheid kan verlangen! Dat is het", zeide zij op meer practischen toon, „dat is het juist, je bent verwend, absoluut verwend, hoewel ik het vroeger nooit heb ingezien".

Het denkbeeld, dat zij volkomen verwend was, scheen haar moeder zooveel goed te doen, dat zij heel opgewekt begon te informeeren, hoe Blossom mijnheer Parker dacht te ontvangen. „Je moet hem meebrengen. Hij zal dit buiten willen zien en wij willen hem toonen, wat Lincoln hier beteekent. Edith zal zich natuurlijk wel voor hem interesseeren".

„Edith zal stellig een heeleboel willen", lachte Blossom.

„Je hebt haar zeker verteld, dat hij komt, is het niet?"

„Nog niet".

„Maar wat een idee, Blossom, om je beste vriendin niet te vertellen, dat je een gast verwacht! Ik vind, dat het niet behoorlijk zou zijn hem hier te hebben, als je niet van plan was het een of ander te arrangeeren, als je de dingen niet op de gebruikelijke manier doet".

„O, ik denk wel, dat het behoorlijk is", lachte Blossom. „De Mater is er. In elk geval zal hij het erg druk hebben".

„Druk? Waarmee?"

„Met licht zoeken en verspreiden".

„Je bent veranderd. Het is, of je Blossom niet meer bent".

„Denkt u dat?" vroeg zij gretig; daarop vervolgde zij: „Nu, ik ben bang, dat ik het nog ben".

„Zie je wel. Je zegt alles — pervers. Je bent met opzet onnatuurlijk".

„Nee, dat ben ik niet, Moeder", zeide Blossom ernstig. Toen boog zij zich over haar moeder heen en kuste haar, zeide haar vroolijk goeden dag en het trof haar, hoe spoedig haar moeder opklaarde, toen zij zichzelf weer was, of wat zij altijd scheen geweest te zijn. Zij was getroffen en een weinig verschrikt ook, het scheen zoo zwaar bij haar ouders te wegen, dat zij was, wat zij dachten, dat zij was en niets anders. Zij verstoorde hun wereld, als zij trachtte anders te zijn.

Zij zou daarom graag met Ambrose Holt spreken — hoeveel recht iemand had om zichzelf te veranderen, of liever, om zichzelf te zijn, als het een verandering beteekende voor je naaste omgeving. Zooals haar vader zou zeggen, Ambrose Holt was een vreemd iemand om raad te geven, hij, die gedaan had wat hem goed dacht, zonder te letten op wat het voor andere menschen beteekende en toch zou hij beter dan een van hen weten, wat zij bedoelde.

Zij maakte een omweg en reed langs de houtwerf, langzaam en nadenkend.

In uiterlijk was mijnheer Parker enigszins een teleurstelling — niet onvergelykelyk. Hij was niet lang genoeg

om indruk te maken en te zwaar gebouwd; men had hem werkelijk gezet kunnen noemen. Hij droeg een bril in schildpad gevat, maar hij had een mooie stem en een prettigen lach.

Hij liep door de kamers met een gemakkelijke nieuwsgierigheid en bekeek alles.

„Maar wat een heerlijk huis", zeide hij, „wat een werkelijk mooi huis. Het is een prachtig huis om in te wonen".

„Hadt u dan gedacht, dat het een hut zou zijn?" lachte zij.

„Nee, maar ik dacht, dat het vreeselijk zou zijn. Vreeselijk om in te wonen, bedoel ik". Hij keek haar openhartig aan, verwonderd. Toen lachte hij. „Niemand heeft mij dat verteld".

Hij liep door de bibliotheek en door de tuindeuren naar de breede steenen trap, naar beneden in den tuin. Van daar keek hij weer terug in de groote, frissche kamer. „Ik vind het heerlijk", zeide hij, „werkelijk heerlijk".

„Dat is goed", lachte Blossom. „En nu zult u misschien ook de lunch wel heerlijk vinden".

„A propos, waar is Lincoln?" vroeg hij, nadat hij verzekerd had, dat de forellen heerlijk waren en gevraagd had, wat er in de saus was.

„Hij is naar Pittsburgh gegaan", zeide Blossom, „en daarna naar New York geloof ik".

„Het is jammer, dat u hem niet treft", zeide de Mater.

„O, dat kan mij niet schelen", zeide hij, zoo hartelyk, dat zij lachten. „Ik zal nu met de rest van de familie kennis maken".

Het scheen, alsof hij met alles wilde kennis maken. Hij wilde de staalfabriek zien en Blossom dacht erover na, of zij voldoende op goeden voet met haar vader stond om het hem te vragen. Het zou misschien een olijftak kunnen zijn.

Hij wilde ook „die zaak van Lincoln" zien, de cementfabriek en de bosschen, waarover Lincoln schreef. En hij zou graag kennis maken met eenige van Lincoln's vrienden.

Hij hield van golf, zeide hij en kon er niet veel aan doen, zoo opgesloten in de stad en werkend als een ezel. Blossom nam zich dan ook voor om dat met hem te gaan spelen in den middag, als het wat koeler was.

Na de lunch ging hij uit en speelde met de jongens en amuseerde hen met het bouwen van een dam in het meer en speelde met Bumble, den ruigharigen terrier; hij wierp den bal bijna even vaak in het water als Bumble het verlangde en Bumble was onverzadiglyk. Mijnheer Parker beloofde de jongens, dat hij morgen met hen zou gaan picnicken op de rivier en dat, als hun moeder er niet tegen was, hij hen zou meenemen in de boot. Ook informeerde hij naar visschen.

„Die jongens moeten heel wat voor Lincoln zijn", zeide hij, toen hij na een uurtje buiten weer in de koele bibliotheek terug kwam.

„Ja, zeker", zeide Blossom, hoewel zij benieuwd was te weten, hoeveel de jongens eigenlijk voor Lincoln betee-kenden. Als hij bij hen was, dan scheen het, of hij zelf er niet was, alleen maar een stuk van hem en alsof het hem amuseerde, dat er maar zoo weinig van hem aanwezig was.

„Het moet leuk zijn om kinderen te zien opgroeien", zeide Parker. „Om te zien, hoe ze veranderen, want ik denk wel, dat zij van dag tot dag anders worden".

„Ja", zeide Blossom. „Ja, zeker", en voelde, dat zij onzin sprak, daar zij erover nadacht, of Lincoln er wel op lette, dat zij veranderden en zij aldoor maar verlangde te weten waar Ambrose Holt was.

„Ik weet niet zeker, of het wel verkeerd is voor een dichter om getrouwd te zijn", zeide Hugh Parker plotseling, haar aanzien, zooals hij bijna voortdurend deed, als om iets van haar uit te vorschen.

„Wordt er dan verondersteld, dat het verkeerd is?" lachte zij.

„Men denkt wel eens, dat het een bezwaar is".

Was dat Lincoln's meening ook? Hij was niet openhartig genoeg om dat te zeggen, als het zoo was en zij was niet bereid het te vragen. Zij wilde eigenlijk niet met hem over Lincoln spreken. Zooals haar moeder zeide, zij had genoeg gepraat.

„Geeft u om poëzie?" vroeg hij op zijn bruuske manier.

„Zeker", antwoordde zij, zoo gereedelyk en enthousiast, dat zij kleurde, omdat zij voelde iets te hebben los gelaten en vreesde, dat hij kon verstaan hebben: „Men veronderstelt van niet, maar het is zoo".

„Natuurlyk begrijp ik het niet werkelijk", voegde zij er bij.

„Waarom niet?” vroeg hij.
 „O, ik heb geen bepaalde oefening erin”.
 „Er is geen speciale voorbereiding voor nodig, slechts gevoel en gevoeligheid. U hebt gevoel, is het niet?”
 „Soms komt het mij voor, dat ik gevoel heb”, lachte zij.
 „Maar ik heb zulk een oppervlakkige opvoeding gehad en een nogal oppervlakkig leven”.
 „Maar ik geloof niet, dat u zulk een oppervlakkig leven hebt gehad”, zeide hij, alsof dit een algemeen aangenomen opvatting was en hij nu daaraan begon te twijfelen. „Iemand is verantwoordelijk voor dit — voor deze werkelijk sympathieke woning. En die twee flinke jongens”.
 „O, ja”, lachte zij. „Ik ben niet den geheelen dag een vlinder”.
 „En dan met Lincoln samen zijn. Spreekt hij niet met u over poëzie?”
 „Niet veel”, zeide zij, daar zij eerlijk moest zijn, omdat hij zoo eerlijk was.
 Hij keek haar onderzoekend aan. Waarom zou hij haar aanzien, alsof hij het recht had alles over haar uit te vorschen.
 „U bent een onderzoeker, is het niet?” lachte zij. „U hebt de gewoonte om tot de kern van de dingen door te dringen”.
 „Dat is mijn doel”, zeide hij dadelijk. „Dus, waarom spreekt Lincoln niet met u over poëzie?”
 „Dat moet u aan Lincoln vragen”.
 „Dat zal ik doen”, antwoordde hij.
 „O, hemel, dat zal weer nieuwe moeilijkheden geven”, dacht Blossom, met het onplezierige gevoel, dat Hugh Parker er heelemaal niet moest zijn.
 „Vertelt u mij eens”, vroeg zij met eenige hoop, „waar u dat idee vandaan hadt, dat ik invalide was”.
 Hij scheen werkelijk verlegen. „Alleen maar een — een idee”.
 „Een erg vreemd idee”.
 „Erg”, zeide hij hartelijk en keek haar weer onderzoekend aan en blijkbaar verwonderd.
 Zij had eenige van hun vrienden getelefoneerd om te vragen, of zij na het golfspel in het clubhuis wilden komen en daar, op de veranda, na een koelen dronk, bleek het duidelijk, dat zij Hugh Parker wel mochten en dat hij belang in hen stelde.
 Hij was het soort gast, dat niet moeilijk bezig te houden is, want hij was zoo belangstellend, dat hij thuis was onder de menschen. Zij informeerden hoe lang hij zou blijven en wilden van alles en nog wat voor hem arrangeeren. Waarom had Lincoln niet gewild, dat hij kwam? Zoals hij van zichzelf had gezegd, hij was niet onpresentabel — verre van dat en zoo veelzijdig, dat het scheen, alsof hij altijd een gemeenschappelijke belangstelling kon vinden met een ander persoon.
 „Vertelt u mij eens”, lachte Hal Williams, „begrijpt u nu Lincoln's verzen?”
 „Niet heelemaal”, antwoordde Parker.
 „Zie je wel”, riep een ander uit. „Wij zijn zoo dom niet! Zelfs een literair mensch uit New York kan ze niet begrijpen!”
 Het scheen, alsof Hugh Parker eerlijk moest zijn, altijd eerlijk en Blossom begon te denken, dat dit zijn groote kracht was, want na deze schertsende opmerking zeide hij, voorzichtig, als om het goed te doen: „Ik geloof, dat ik begrijp, wat er staat, maar ik begrijp niet, wat er niet is”.
 „O, hemel”, zei Hal, „hij wil het nog erger maken!”
 „Nee, beter”, zeide Hugh Parker, „en de reden, waarom ik het beter wil hebben, is, dat het al zoo goed is”.
 Edith ging naast hem zitten, half van hem afgewend en leunde toen naar hem over op de haar eigen manier, die zoo vertrouwelijk was en vroeg, als iemand, die begrijpen kon en begrijpen wilde: „Op welke manier precies bedoelt u dat, dat u het beter wilt hebben?”
 (Zij wil alles, wat zij kan, over Lincoln uitvisschen, dacht Blossom).
 „Ik weet niet precies hoe”, zeide hij ernstig. „Ik hoop het te vinden”.
 De geheele groep respecteerde zijn ernst, hij was eerlijk tegenover hen en zij waren daarvoor dankbaar. Het was, alsof zij allen daardoor een beetje aardiger werden. „Als Lincoln dat ook wilde doen”, dacht Blossom, „dan zou hij hen misschien ook niet zoo onmogelijk vinden”.
 „Ik acht hem heel hoog”, ging Parker voort, „zoo hoog, dat het misschien ondankbaar van mij is meer te vragen. Maar toch vraag ik meer”, beweerde hij.

„Waarom houdt Lincoln ons altijd voor den gek?” vroeg Hal Williams.
 „Doet hij dat?” vroeg Lincoln's vriend belangstellend.
 „Hij verbergt zich”, zeide Edith, somber naar haar handen kijkend en onmiddellijk keek Hugh Parker haar scherp en lang aan, zoodat Blossom lachend opmerkte: „Ik kan niet toestaan, dat mijn man nog langer besproken wordt”.
 „Waarom niet?” vroeg Parker.
 „Blossom is bang”, zeide Edith.
 „Bang? Waarvoor?” vroeg Blossom.
 „O, ik weet het niet”, zeide Edith, met een lach, alsof zij het wel wist.
 Blossom vond, dat zij dat punt nu maar heelemaal moest afwerken. Edith zou natuurlijk Lincoln's vriend weer willen ontmoeten en deze wilde met Edith spreken, in de veronderstelling, dat zij wat wist. Zij noodigde Edith en Hal Williams te dineeren dien middag; in elk geval wilde zij niet alléén met mijnheer Parker praten — niet dien avond. „Er zal wel wat zijn”, zeide zij.
 „Een korst”, zeide Edith, „een korst is voldoende aan een gastmaal van den geest”.
 Aan het diner vroegen zij den gast veel over New York en hij sprak gemakkelijk en onderhoudend over wie daar wat betekende, over het theater en de voor- en nadeelen van het wonen daar. En voortdurend bleef Blossom de gedachte bij: „Lincoln heeft mij nooit zooveel over New York verteld. Wat is er te verbergen? Dit zijn interessante dingen”.
 „Zonder twijfel zou het beter voor Lincoln zijn om in New York te wonen”, zeide Blossom.
 „Dat heb ik vroeger ook gedacht. Maar ik ben er niet zoo zeker van”.
 „Een sterkere stimulus”, zeide zij vaag.
 „Het werk van een man komt van binnen uit. Misschien is het beter om hier te zijn, ver van New York — in contact met andere dingen, zooals hij dat heeft en dan soms naar New York komen, om hetgeen het bieden kan. Misschien heeft Lincoln het ideale arrangement getroffen. Alleen —”
 „Alleen —?” lachte Edith.
 „Alleen gelooft hij het niet”, zeide Blossom dapper en voelde den schildpadden bril op zich gevestigd.
 Daar hij het pijnlijke ervan voelde, vroeg Hal Williams beleefd: „Wat is humanisme?” en mijnheer Parker, met eenige moeite van onderwerp veranderende, deed zijn best om zoo duidelijk mogelijk te antwoorden.
 „Er is iets erg sympathieks in hem”, dacht Blossom en trachtte de andere gedachte te onderdrukken. „Hij is niet terughoudend of superieur”.
 Toen zij buiten de koffie dronken, zeide Edith lachend: „Ik hoor, dat je pappie weer weg is”.
 „Ja”, zeide zij.
 „Wiens vader?” informeerde de onvergelykelijke meneer Parker.
 „Lincoln's”, was zij verplicht te zeggen.
 Hij zette zijn kopje neer en keek haar recht in de oogen.
 „Maar ik dacht, dat hij jaren geleden verdwenen was”.
 „O, dat is ook zoo”, zeide Edith, toen Blossom geen antwoord gaf. „Maar hij kwam weer terug. Kwam alleen terug om weer te verdwijnen”.
 „Wat is hij voor een man?” vroeg Parker.
 „Ik vond hem interessant”, zeide Blossom stijf; zij was boos in zulk een positie te zijn geraakt.
 „Blossom is zijn eenige vriendin”, lachte Edith en Blossom had een opwelling om haar koffiekopje naar den uilenbril te gooien, als deze haar niet met rust liet.

HOOFDSTUK XXIII

Mijnheer Parker liet het niet los. Hij had werkelijk veel van Bumble, den terrier, die je den bal liet werpen, of je het wilde of niet, alleen omdat hij niet wilde ophouden.
 „Maar waar is Lincoln's vader al dien tijd geweest?” vroeg hij.
 „Hier en daar”, zeide Blossom.
 Edith lachte. „Hij houdt van reizen”.
 „Heeft hij veel van Lincoln?” vroeg Parker.
 „Niet veel, een beetje. Ik weet het niet zeker!”
 „Ziet u”, zeide Edith, als om Blossom's houding te verklaren, „hij is het familiewonder”.
 „Een wonder kan het meest belangrijke lid van de familie zijn”, zeide Hugh Parker.
 „Maar Blossom houdt ervan”. (Wordt vervolgd)

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. VOORGEVEL EN WESTELIJKE VLEUGEL

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND

DOOR JAC. J. M. HEEREN

JACOB VAN OUDENHOVEN, de bekende zeventiende-eeuwse schrijver van de geschiedenis der Meierij van 's Hertogenbosch, zegt, dat deze landstreek in zijn tijd nog was bezaaid met talrijke kasteelen en adellijke lusthoven. ☼ Van die vroegere glorie is helaas, nog slechts een bedroefd klein beetje overgebleven. Wat er in den loop der laatste eeuwen verloren ging, vatte H. N. Ouwerling, de bekende geschiedschrijver van Peelland, in het kort aldus samen: ☼ „Het trotsche kasteel van Cranendonk werd in den oorlog met Frankrijk verwoest. Langer dan een eeuw bleef het liggen als een schilderachtige ruïne te midden van een uitgestrekt bosch. Onder Liessel (gem. Deurne) werd het Blokhuis tegen den grond gehaald en voor afbraak verkocht. Te Someren verdwenen een zestal adellijke huizen, waaronder een paar oude burchten. Te Asten hebben de eigenaars, zonder naar hun kasteel om te zien, het aan weer en wind prijsgegeven, zoodat het bij gedeelten instortte en een ruïne nu de plek aanwijst, waar men het voor een halve eeuw nog als slot zien kon. Te Vlierden verdween het slot de Haanakker en het jachtslot op de Hazeldonk. Te Deurne werd het Klein Kasteel, het oude slot van Peelland, voor een zeventigtal jaren opgeknapt, maar hoe! Te Mierlo stortte het slot door verwaarloozing en achteloosheid in. Te Geldrop vermoede men zoo lang, en zooveel, dat er van het oude kasteel zoo goed als niets meer is overgebleven. Te Tongelre gingen Coudenhoven en Het Hof voor den liefhebber van oud bouwschoon verloren. Te Nuenen het slotje der adellijke familie van Eyck. Te Beek en Donk verrees omstreeks 1812 op de plaats van het gesloopte kasteel een nieuw gebouw, dat men eveneens kasteel noemde. Het Guldenhuis te Rixtel ligt ook al sinds lang tegen den grond, het kasteel te Lieshout onderging

hetzelfde lot . . .” ☼ Slechts een drietal oude burchten in het voormalige kwartier van Peelland zijn tot nogtoe uit de handen der Wandalen gered. ☼ Het kasteel van Deurne, dat in zijn hernieuwde schoonheid prijkt en gedurende enkele weken in het jaar den baron De Smeth van Deurne tot buitenverblijf dient; het kasteel van Croy, nabij Helmond, dat sinds een goede halve eeuw is ingericht tot een gesticht voor arme oude mannen en vrouwen, die daar door zusterkens worden verzorgd, en ten slotte het kasteel van Helmond. ☼ Dit is verreweg het oudste, het grootste en het merkwaardigste. ☼ Een jaar of twintig geleden lag het kasteel van Helmond, hoewel in de onmiddellijke nabijheid der stad, toch geheel en al van de buitenwereld afgesloten. Slechts aan weinigen was het vergund van nabij een blik te slaan op dit stoere kasteel, dat te midden van hoogopgaand geboomte en tusschen struikgewas verborgen lag. Alleen aan de meer intieme kennissen der bewoners was het vergund in het gebouw zelf een kijkje te nemen. ☼ Thans is dit anders geworden. ☼ Toen in 1918 Jhr. Carel Frederik Wesselman van Helmond stierf en de douairiere met haar twee dochters achterbleef, zou voor het kasteel een nieuwe periode beginnen. ☼ Het kasteel, gebouwd op het einde der veertiende eeuw, als een forteresse aan een der hoeken van het kleine stadje, verloor na de ontmanteling der vesting in de zestiende eeuw haar martiale voorkomen en werd de vreedzame woning van den landedelman. ☼ Door de uitbreiding der stad buiten haar vroegere omwalling en door de enorme vergroting der fabrieken in haar onmiddellijke nabijheid, kwam het middeleeuwsche plekje grond te liggen als een oase te midden der 19e eeuwse bedrijvigheid. ☼ Nadat tijd en vocht tientallen van jaren hun verderflijken invloed hadden doen gelden

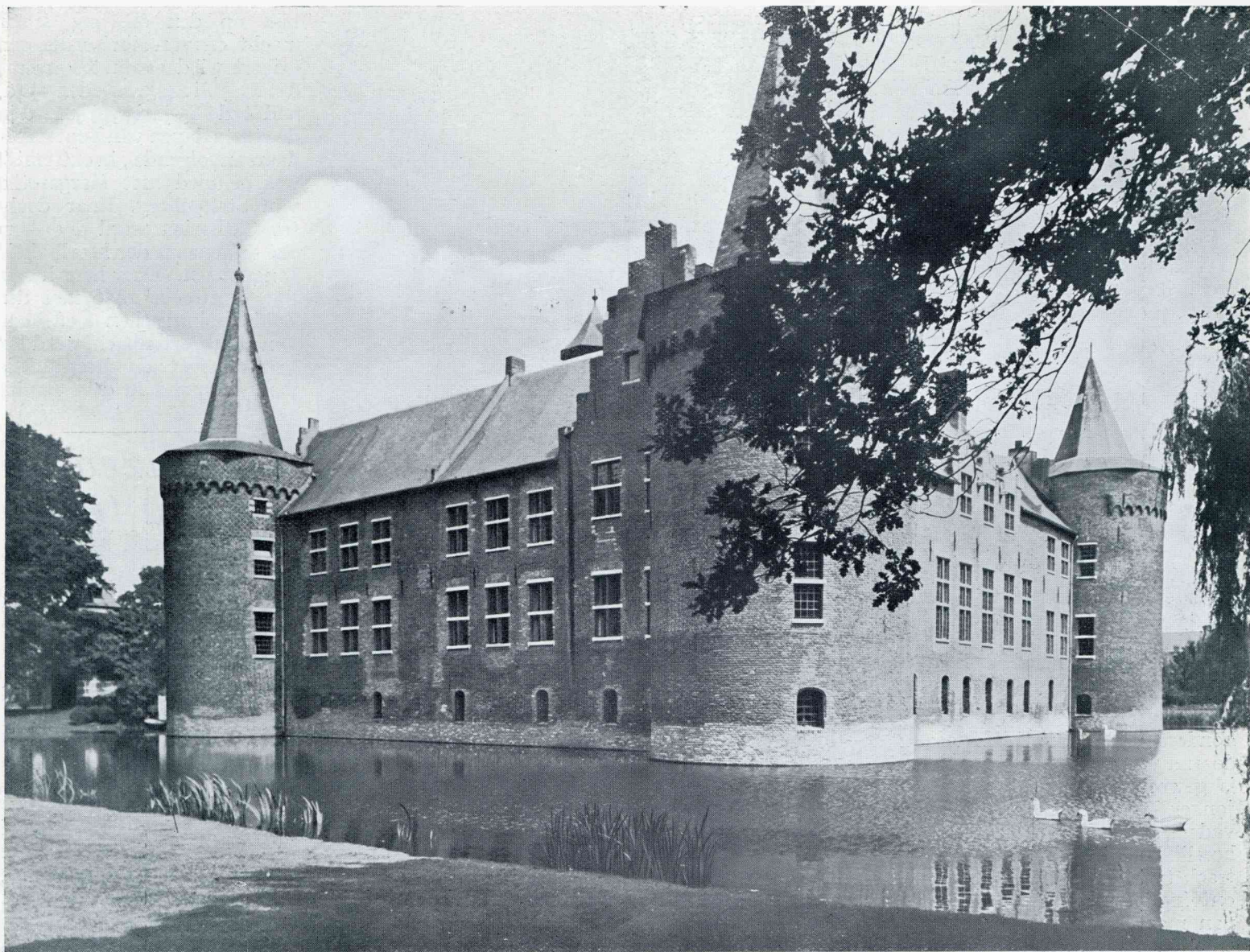

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND VAN HET WESTEN GEZIEN

en den eeuwenouden burcht zóózeer hadden ondermijnd, dat de toenmalige bewoners zich de kosten en moeiten om het geheele gebouw bewoonbaar te maken, niet meer konden of wilden getroosten, toen was het oogenblik aangebroken, dat krachtig ingrijpen noodzakelijk maakte. De zuinige lapmiddeltjes, die eeuwenlang met meer of minder succes werden toegepast, mochten niet meer baten; een totale vernieuwing en restauratie was noodzakelijk. ☒ De gehechtheid van de familie aan haar bezit en de piëteit der bewoonster verzetten er zich tegen het kasteel aan den eersten den besten kooper te laten, zonder zich om het toekomstig lot ervan te bekommeren. ☒ Door den energieke en bekwamen burgemeester van Helmond, Marinus van Hout, werden, na zich behoorlijk van de situatie op de hoogte te hebben gesteld, onderhandelingen met de kasteelbewoonster aangeknoopt. Deze besprekingen hadden een gelukkig verloop. Met algemeene stemmen werd op 12 April 1920 door den Gemeenteraad van Helmond het besluit genomen tot aankoop van het kasteel en omliggend park en dit te doen inrichten tot raadhuis. ☒ Nadat de noodige financiële steun van Rijk en Provincie verzekerd was, werd onder toezicht van de Rijksmonumentencommissie en onder leiding van architect H. W. Hanrath uit Hilversum met de restauratie en verbouwing een aanvang gemaakt. ☒ Het was een zeer moeilijk probleem waar de architect zich voor geplaatst zag. Een oud, middel-eeuwsch ridderslot, dat, na eeuwen lang te hebben gediend tot woning van diverse adellijke families of hare rentmeesters, en dat in dien tijd, vooral inwendig, herhaaldelijk was veranderd, moest nu zoodanig worden verbouwd, dat het dienen kon voor een naar de eischen des tijds ingericht raadhuis. ☒ Deze vernieuwing moest daarbij zoodanig zijn, dat het uiterlijk aspect van het oude gebouw zoo weinig mogelijk werd aangetast. ☒ Ruim twee jaren heeft men aan dit werk besteed. ☒ Toen op 7 April 1923 het „nieuwe raadhuis” door den Commissaris der Koningin in Noord-Brabant kon worden geopend, riep men algemeen over de gelukkige oplossing, die

gevonden was. Wanneer we thans het kasteel voor ons zien liggen met zijn talrijke ramen, die door hun regelmatige verdeeling aan het geheel dien strakken ernst en eenvoud, welke die muren kenmerken, toch niet geheel hebben ontnomen, (voornamelijk ook doordat in de zware hoektorens de oorspronkelijke groote muurvlakken gespaard bleven) en vooral wanneer we den somberen voorgevel aanschouwen, dan moeten we den architect met de uitvoering van het laatste deel zijner opdracht gelukwenschen. Op den huidige beschouwer maakt deze massale, uit het water oprijzende steenklomp nog steeds den indruk van een ouden burcht en niet van een nieuw stadhuis. In den volksmond wordt het dan ook nooit anders dan als „het kasteel” aangeduid. ☒ Minder gelukkig achten wij de oplossing op het binnenplein. ☒ De nieuwe moderne hoofdgevel met den nieuwen zijgevel leveren een te scherp contrast met de beide andere (uit de vijftiende eeuw dagteekenende) gevels, al heeft men ook door speciaal vervaardigde kwasi-antieke steenen dit verschil trachten weg te doezelen. ☒ Met „suffisante Maaskeien” is hier op het binnenplein door het getal 1402 het stichtingsjaar voor het kasteel aangegeven. ☒ Rechtstreeksche bewijzen voor de juistheid van dit jaartal zijn echter niet te geven. ☒ Uit diverse oorkonden van omstreeks het jaar 1400 blijkt, dat toentertijd de versterkingen der stad zijn aangelegd. Gelet op de volkomen eenheid van het grachtenstelsel om de stad en om het kasteel is het echter zeer waarschijnlijk, dat het slot ook in die jaren is tot stand gekomen. ☒ Door wien en om welke redenen dit, voor dien tijd zoo machtige bolwerk, werd gebouwd, is niet bekend. ☒ Wellicht hebben de hertogen van Brabant hier aan de oevers van het riviertje de Aa, dat als een soort waterlinie kon dienen tegen vijandelijke oostelijke naburen, zoo deze de schier onoverkomelijke Peelmoerassen mochten zijn doorgetrokken, een vast steunpunt willen leggen, om zich steeds te kunnen handhaven in dit uiterste punt van hun gebied. ☒ Het kasteel diende ter vervanging van een kleiner castellum, dat een paar

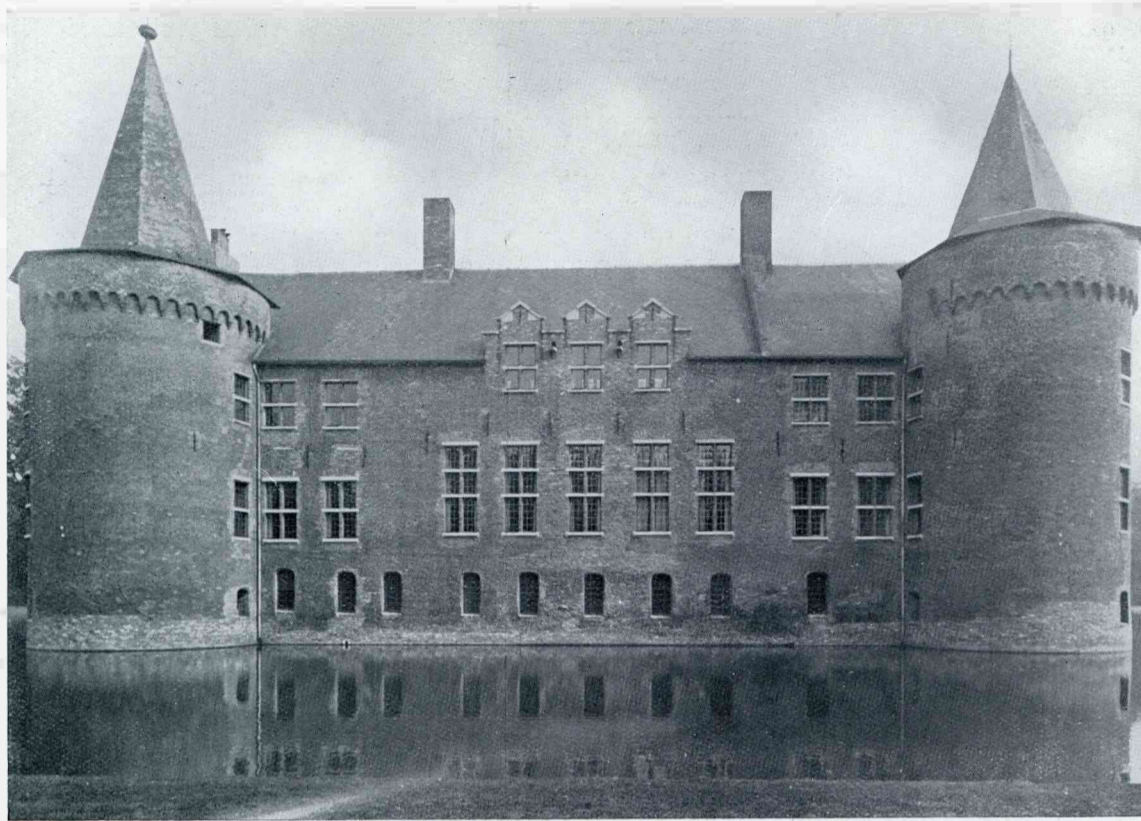

Foto R. H. Herwig

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. ACHTERZIJDE

honderd meter ten Z.W. daarvan was gelegen en dat kort daarna werd gesloopt. ☞ De eerste bewoner van het kasteel is geweest de toenmalige heer der heerlijkheid Helmond, jonker Jan van Berlaer. Deze had in 1361, na den dood zijns vaders, Walraven van Berthout geseid van Berlaer, deze heerlijkheid in leen ontvangen. ☞ Op verschillende wijzen trachtte hij zijn macht en invloed te versterken. In 1388 ontving hij van den Hertog van Brabant in pand het recht van manslijve en doodstraf. ☞ Ten zijnen gunste werden omstreeks 1402 enkele hangende jachtquesties opgelost. Een paar jaren daarna kocht hij van zijn half-broeder, Gijsbrecht van Bronkhorst, de heerlijkheid Batenborg, die echter spoedig daarna weer werd teruggekocht. ☞ Nog een beteren

de volmaakte stilte verstoort. 'n Kort woord over een zoo juist gelezen bericht, over een passage in ons boek, het regelmatig tikken van de staartklok . . . het zijn de eenige geluiden die de vredige rust verstoren. 'n Vallende dorre tak buiten, het ver-verwijderd gebas van een 'erfhond doen ons even opzien van ons boek, luisteren . . . en dan leven wij weer in het geluidlooze. 'n Onverwacht geluidje, eenige weken geleden al, bracht in de vaste woonte, na tafel eenige uren van onze stilte te genieten, een verandering: het gekrabbel van een muis! Wij kennen allen dat eigenaardige gekras en gekrabbel van die fijne, scherp nageltjes langs hout of papier. Er moest blijkbaar ergens een gaatje worden gemaakt of verwijd want het gekrabbel bleef op dezelfde plaats. Na 'n half uurtje was het werk zeker afgelopen want het gekras verstomde en bij de ijzeren richel van de schuifdeuren loerde voorzichtig een muizen-snuitje! De kleine kraalooijes verkenden behoedzaam het terrein, er was geen gevaar te bekennen, het was doodstil . . . een sprongetje en de muis zat in de kamer! Zij nam op haar gemak de omgeving nog eens op, boog het fijne spitse snuitje dan rechts, dan links en kwam tot de ontdekking, dat op dit nieuwe groote terrein de piano een prachtige schuilplaats was, niet al te ver van haar holletje vandaan. Inspectie onder de piano volgde, ze had een tweeden uitgang gevonden, bij de pedalen, eerst weer even geloerd en gekeken. . . . toen verder de onbekende ruimte in en daar zat zij midden op het vloerkleed in het volle licht. Dat kleed rook naar broodkruimpjes! maar de stoffer doet hier goed zijn werk en zij vond dus niets. Na 'n half uurtje heen en weer gedraafd te hebben had zij zich voldoende georiënteerd, kroop 'weer bij de pedalen onder de piano, kwam

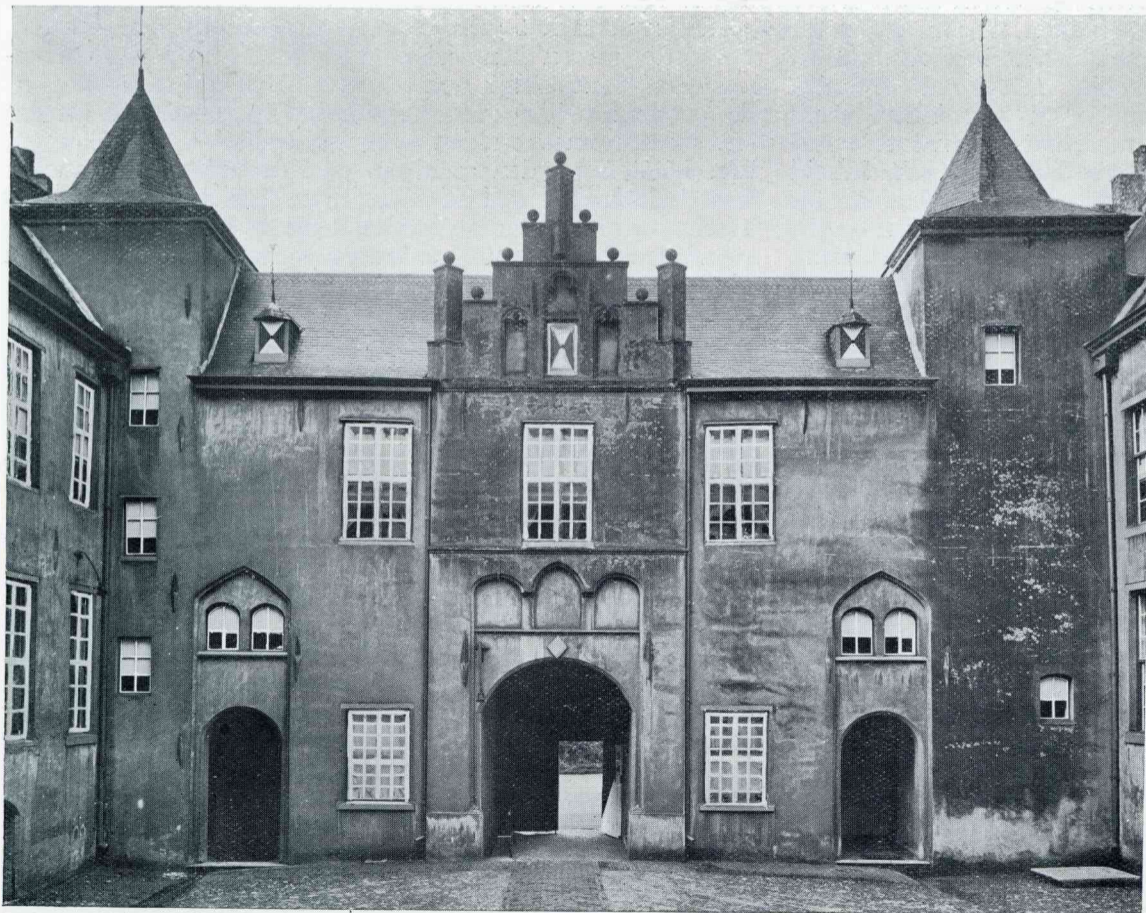

Foto C. J. Steenberg

HET KASTEEL-RAADHUIS VAN HELMOND. INGANG DER BINNENPLAATS VÓÓR DE RESTAURATIE

kijk op den omvang zijner macht en van zijn bezittingen krijgen wij door zijn testament, dat 12 Juli 1425 verleden werd, nadat de 85-jarige grijsaard in de eerste dagen van September daaraanvolgende „in extremis” was gehuwd met Margaretha van Stakenborg. Haar dochter Catharina werd door hem als erfgenaam der heerlijkheid aangewezen. Door haar huwelijk omstreeks 1436 met den Zuid-Limburgschen edelman Jan van Cortenbach, werd het kasteel met de heerlijkheid van Helmond in deze familie gebracht. (Slot volgt)

'n Muizenverhaaltje

DOOR WILLEM STUMPF

WIJ leven buiten, in een stille omgeving; als huis- en tuinwerk is afgelopen en de rustige uren van den langen winteravond gekomen zijn, dan is er niets, dat

er aan den baskant uit, volgde de ijzeren richel en verdween. — Nu zijn muizen in huis uit den booze verklaard, maar omdat wij in vroegere jaren merkwaardige experimenten met een muis beleefd hadden, werd besloten, met dit exemplaar nog eens een proef te nemen. Voornaamste voorwaarden voor zulke proeven zijn: vooral in den aanvang, absolute stilte, geen bewegingen, en indien deze noodig zijn bij de proeven, dan vooral rustig en bedaard, nooit overhaastig of druk. Indien de muis terugkwam zouden de lessen onmiddellijk beginnen, hiervoor lagen 'n paar stukjes droge cake en een kaaskorstje klaar. Zonder dat zij ons haar komst door gekrabbel had aangekondigd zagen wij de jonge dame onverwachts op het vloerkleed waar zij gisteravond gesnuffeld had. Toen zij haar snorren zat op te poetsen werd haar met een langzame handbeweging een stukje cake toegeworpen. Bij de verschijning van dit projectiel maakte zij een vervaarlijken lichtsprong en rende naar haar schuilplaats onder de piano. Even na de vlucht kwam zij kijken wat haar dien doodsschrik had bezorgd, het lag dicht bij haar en bewoog zich niet . . . ! 'n korte bedenktijd . . . zij besloot het

er maar eens op te wagen en kwam weer te voorschijn. Het stukje cake werd besnuffeld, het rook verrukkelijk! Zij zette zich rustig op haar achterdeel, de kale lange staart gestrekt, nam het stukje tusschen de pootjes en begon ijverig te knabbelen. De helwitte tandjes waren tegen het goud-brons van de cake duidelijk te zien. Al smullende bedacht zij zeker dat lekker maar één vingertje lang is, dies was het knabbelen tegen de orde, zij nam het stukje tusschen de tandjes, liep onder de piano door naar de richel en verdween met haar schat. Tijdens haar afwezigheid werd het tweede stukje cake gedeponeerd, maar nu iets dicht bij de bewoonde wereld, bij onze stoelen. Toen de buit veilig en wel geborgen was kwam zij, langs denzelfden weg, inspectie houden en zag het tweede stukje — het lag vlak bij mijn stoel. Toen zij er met een vaartje op toe liep bewoog ik langzaam mijn neerhangenden arm; bij die onverwachte beweging retireerde zij even, lette nauwkeurig op den slingerenden arm, wachtte nog een oogenblik en ging toen moedig op de cake los. Ook het tweede stuk was bestemd voor de provisiekamer. Bij het volgende bezoek liep zij, altijd precies denzelfden weg volgend, onmiddellijk naar de plaats waar zij het tweede stukje gevonden had. Zij zag wel diezelfde lange, slingerende gedaante, maar geen cake, totdat ik bij 'n volgende handbeweging het kaaskorstje liet vallen. Er volgde geen lichtsprong en geen overhaaste vlucht, de kaas rook zeker te lekker! Zij kwam onmiddellijk toelopen, rook maar heel even en het knabbelen begon. Kaas! 'n koninklijke vondst! Het was voor haar een kostelijke avond! Twee groote stukken voor de voorraadschuur en dan nog het lekkerste wat er te halen valt! De kaas werd half opgepeuzeld, de rest werd weer veilig opgeborgen. Van onrust was al bij dien tweeden avond geen sprake meer, de muis liep vrij en rustig de kamer door, tot onder mijn stoel zelfs kwam zij een kijkje nemen. Toen haar tijd gekomen was ging zij genoegelijk, met kleine vlugge sprongetjes huis-toe. Na den tweeden avond werden de lessen voortgezet, zij moest het eerste stukje halen van de punt van mijn laars, het tweede hooger-op van mijn uitgestrekt been en het derde, het koningsmaal! van mijn knie! Na vijf dagen klom zij, als er op het vloerkleed niets te halen was, langs den stoelpoot naar boven, waar zij dan haar stukje cake vond en bleef daar zoo vertrouwd en rustig

zitten alsof zij zich volkomen op haar gemak voelde! Het diertje heeft van alles geleerd, van eten van de tafel af tot boegspriet loopen langs een wandelstok toe, met het absolute vertrouwen dat er altijd aan het einde van den moeilijken, gevaarlijken tocht iets lekkers te vinden was. Zij was gewend aan onze rustige stemmen en bedaarde bewegingen. Wij hebben dikwijls grappen met haar uitgehaald ook! Dan werd een stukje cake vastgemaakt aan een lange draad garen, de gewoonte getrouw nam zij dan het stukje cake om er eerst wat aan te knabbelen en dan op te bergen, daarna liep zij met kleine sprongetjes naar huis, maar dan spande zich de draad en op een gegeven oogenblik maakte zij 'n echte salto-mortale! Dan was het koddig om te zien hoe zij — eerst danig ontsteld! — bleef zitten, het geval bestudeerde, nog eens en nog eens probeerde om het stukje cake mee te slepen en dan door den weerstand van de draad bij het trekken haar evenwicht verloor! Wij hebben dit kunststuk bezoekers vertoond, want de muis was op het laatst zoo volkomen vertrouwd met onze omgeving, dat zij zich niet liet afschrikken als er grooter gezelschap was dan gewoonlijk.

Aan drukke bewegingen of lawaai, 'n slag op de tafel, luid gelach heeft zij nooit kunnen wennen, dan vluchtte zij altijd met 'n sprongetje naar haar schuilplaats onder de piano. Wellicht zal men zich niet kunnen voorstellen, dat iemand zijn „kostbaren" tijd verdoet met dergelijke experimenten! Maar ieder die het gegeven is de schepselen van God in hun ongebonden vrijheid, in onze wonderbaarlijke natuur, aandachtig te beschouwen, zal niet alleen zeer grooten eerbied krijgen voor Zijn schepingsdaden, maar tevens een groote gehechtheid aan alles wat daar krioelt, strijdt en leeft op onze gezegende aarde, omdat hij bij zijn onderzoekingen en experimenten altijd en overal zal komen te staan tegenover het onbegrijpelijke: verstand, vernuft, intuïtie? dat zich zelfs openbaart in het broze, kleine lichaampje van een muisje. Ook hierin leeft iets van het voor ons Onbekende, dat boven onze begrippen uitgaat. — „Mij spreekt de blomme een tale" zong Guido Gezelle.

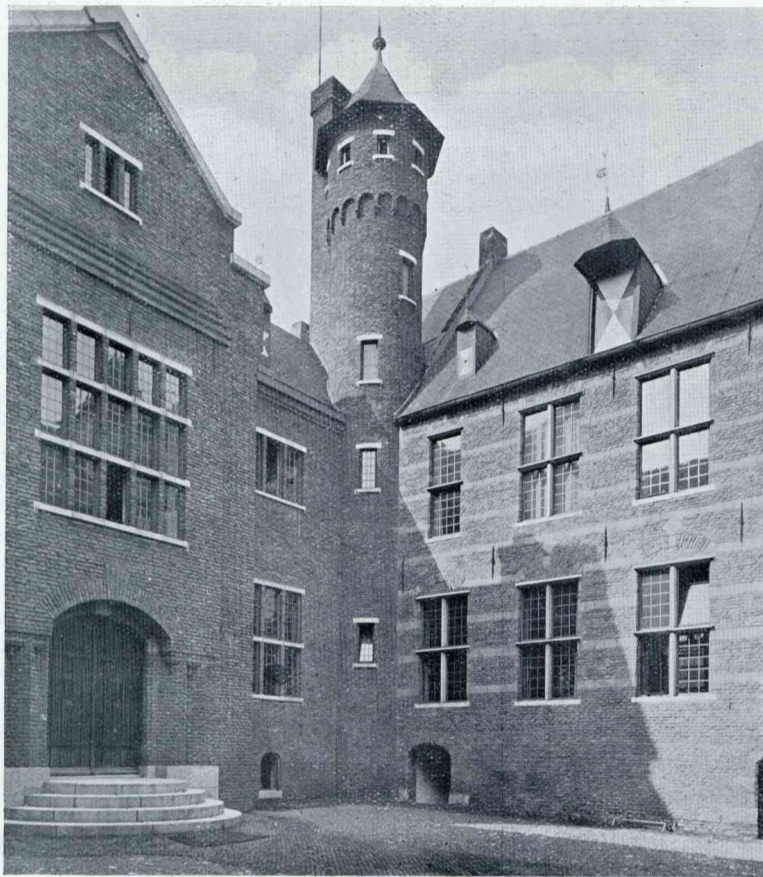

Foto R. H. Herwig

HOEK VAN HET BINNENPLEIN IN HET KASTEEL VAN HELMOND MET DEN NIEUWEN HOOFDGEVEL EN TROMPETTERSTOREN

Niet alleen de bloemen, alles op aarde spreekt een taal voor hem, die ooren heeft om te luisteren. —

De veldbloem van de Lente

DOOR C. A. VAN DER GEN

HET is alle jaren weer hetzelfde en toch telkens weer zoo heel anders, de komst van de lente en het nieuwe leven in de wereld van de plant. Het begint eigenlijk al heel vroeg, eind December, begin Januari, wanneer op beschutte plekjes de kerstrozen hun stevige stengels boven de sneeuw uitsteken en de elzetakjes net als de wilgen aanstalten maken om te ontwaken uit den winterslaap. Maar gelukkig voor de planten, ze weten wat voorzichtigheid is, héél, héél langzaam geven ze toe aan den groeidrang wanneer eens een paar zachte dagen de jonge weefsels trachten te lokken uit de beschuttende knoppen of uit de zaden, die, waterarm en weerstandskrachtig, rustig hun tijd afwachten om met wonderlijke energie de aardlaag boven zich te doorboren. De temperatuur, de vochtigheidsstoestand en wie weet hoeveel factoren, die we niet kennen, zijn van invloed op het zich baan breken van het jonge lenteleven, maar met dat al is de regelende functie van al die uitwendige omstandigheden lang niet zoo overwegend als we wel zouden willen aannemen. Immers, hoe groote verschillen er ook zijn tusschen de kli-

maatsomstandigheden van de eerste maanden der laatste jaren, de schommelingen in de verschijningsdata der wilde voorjaarskruiden zijn veel geringer dan het geval zou zijn, wanneer de uitwendige factoren, de klimaatsinvloeden dus, de voornaamste regulatoren zouden zijn voor het botten der knoppen, het uitloopen der zaden en sporen, het ontstaan van nieuwe wortelharen en al de andere verschijnselen, die, te zamen, ons de komst van de lenteflora bezorgen. Er moet nog iets anders zijn, een of meer factoren, die in de plant zelf gelocaliseerd zijn en die den langzamen seizoenspolsslag veroorzaken, die de planten elk jaar weer vertoont. Deze inwendige factoren ondergaan zeker den invloed van de omstandigheden buiten de weefsels der planten, zonder dat die invloed van overwegende aard is. Hoe het ook zij, eigenlijk is het de hoofdzaak, dat elk jaar de lentebloemen ons komen verrassen, ontwend als we de wilde kruiden zijn gedurende de lange wintermaanden. Merkwaardig, hoe de gele kleur domineert onder de bloemen van het vroege voorjaar. Het sneeuwkllokje en de druifjeshyacinth maken een uitzondering, maar het speenkruid, de els, het klein hoefblad en later de dotters en de paardebloemen pronken met gele tinten in allerlei nuanceering. Als het speenkruid verschijnt, is het veni, vidi, vici in de ware beteekenis: verrassend snel overwoekeren de planten de bermen der wegen en de vochtige kantjes der slooten en in overstelpend aantal glinsteren de helder gekleurde kroontjes als sterren tusschen het glanzende loof. Opmerkelijk is het, hoezeer de habitus van deze bloemsoort den invloed kan ondergaan van de bodemgesteldheid: wanneer de grond los is, zanderig, zonder veel voedsel dus en in verband met de weinig vaste structuur het water moeilijk vasthoudt, produceeren de planten buitengewoon groote bloemen met een diepe kleur, terwijl het loof schaarsch is en de plant zelf een vrij geringe ontwikkeling vertoont. Heel anders is het uiterlijk wanneer *Ficaria* op klei leeft: de bladerrijkdom is een van de kenmerken, die dan het meest opvallen en de bloemen zijn veel kleiner, terwijl ook de vorm der kroonbladen een belangrijke afwijking met de „zandspeenkruidbloemen” vertoont: ze zijn breeder, zoodat de mooie stervorm hier veel minder opvalt. Het aantal der kroonbladen is aan sterke schommelingen onderhevig en het is onbekend, welke factoren hierin doorslaggevend zijn. Soms ontbreken de meeldraden geheel of zijn ze vervangen door kroonbladen, zoodat dan gevulde bloemen ontstaan. Zeer interessant is het feit, dat het speenkruid drie voortplantingsmethoden toepast. Vooreerst na-

Foto v. d. Gen

SPEENKRUID MET GROOTE BLOEMEN (ZANDVORM)

tuurlijk door middel van 'zaad. Terwijl dit bij het meeren-deel der wilde kruiden regel is, blijkt het speenkruid het hierin niet ver gebracht te hebben: het gebeurt maar zelden dat de zaden tot rijpheid komen of kiemkrachtig zijn. Ook hiervan weten we de oorzaak niet. Aan de bestuiving kan het niet liggen, want al zijn er niet zoo héél veel voorjaarsinsecten, een bezoek van een kwartiertje aan een groepje bloeiende speenkruiden overtuigt ons er van, dat nog vrij veel bestuivers door den zoeten nectar onder de honingschubben der kroonbladen worden aangelokt. Hoe komt het nu, dat het speenkruid, niettegenstaande die armoede aan zaden, toch zoo'n geweldige verspreiding heeft, dat het op gunstige plekken zelfs alle andere voorjaarsplanten overwoekert? De reden hiervan is te vinden in het feit, dat de plantjes reservevoorraden van zetmeel aanleggen in hun wortels, die daardoor opzwellen tot knotsjes, die de plant haar naam bezorgd hebben. Het volgend jaar vinden de jonge stengels dan hun kostje bereid en ook al is het voorjaar triestig, zoodat bij gebrek aan [zonneënergie de bladeren geen suiker en zetmeel kunnen bereiden, toch behoeven de *Ficaria*'s geen gebrek te lijden, hetgeen hun een

Foto v. d. Gen

KLEIVORM VAN DE SPEENKRUID-BLOEM

niet te onderschatten voorsprong verleent op de andere lentekruiden. Wanneer de bloemen van het speenkruid al lang zijn uitgebloeid, ontstaan in de oksels der bladeren kleine ronde of peervormige lichaampjes, die broedknolletjes worden genoemd. Ook deze krijgen van de moederplant reservevoedsel mee en als ze zijn afgevallen, blijven ze overwinteren of ontspruiten nog in hetzelfde jaar tot nieuwe, zeer kleine speenkruidplantjes. De zoo ontstane individuen moeten jaren groeien vóór ze in staat zijn normale voortplantingsorganen, bloemen dus, te vormen. Soms vallen die knolletjes bij duizenden uit de oksels der bladeren, b.v. als uitgestrekte hellingen met speenkruid zijn begroeid en als ze dan door slagregens bijeen worden gespoeld in goten of andere verzamelplaatsen, is het begrijpelijk, dat eenvoudige lieden zich niet anders kunnen voorstellen dan dat die menigte korreltjes uit de lucht is komen vallen. Vandaar de legende van den „manna-regen”. Zeer eigenaardig is het, dat niettegenstaande de abnormaal geringe vruchtzetting en zaadvorming de bloemen niet als nutteloos geworden organen langzamerhand verdwijnen maar elk jaar weer in overstelpend aantal worden gevormd. In sommige streken van ons land wordt in het vroege voorjaar speenkruid wel als groente gegeten. Wanneer de lente wat gevorderd is, gebeurt dit niet meer, want de oudere bladeren blijken een buitengewoon bitter smakende stof te bevatten. ☼ Bijna gelijktijdig met het speenkruid maakt *Tussilago*, het klein hoefblad, zijn opwachting. Ook al zoo'n massa-

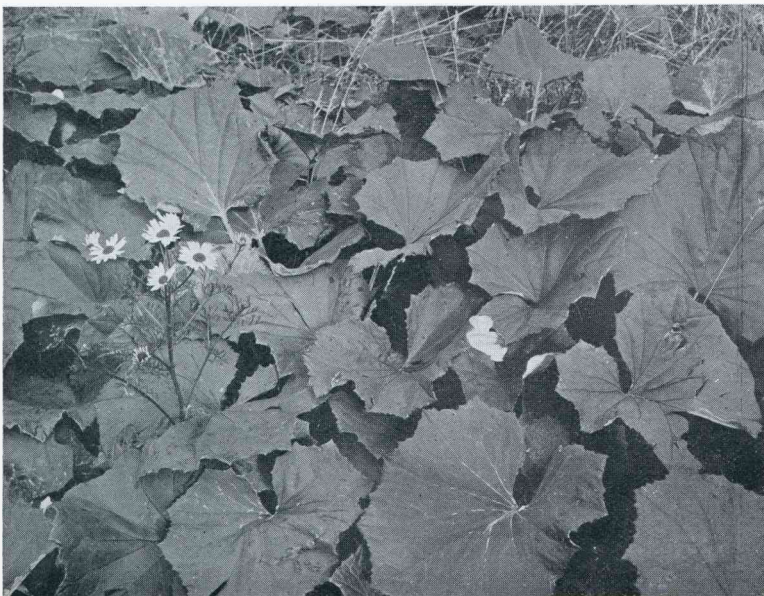

Foto v. d. Gen

DE BLADEREN VAN HET KLEIN HOEFBLAD

DOOR DE WOESTE DALEN VAN TESSINO

DOOR NINA J. DIJKSTRA
CENTOVALLI

DEZE vallei is meer bekend dan het primitieve Verzasca-dal. Want door deze woeste streek loopt een electrisch treintje, dat Locarno met Domodossola en daardoor met Noord Zwitserland verbindt. Het treinreisje maakte ik eenige jaren geleden, toen ik door den Simplon-tunnel naar Holland terug ging. Dezen keer evenwel wil ik een gedeelte van het dal te voet doortrekken. Ik zal het treintje nemen tot aan de Italiaansche grens en dan terug loopen. Het is wederom zoo'n stralende dag, zooals het bij dit Zuidelijke land past. De glooiende, groene laagvlakte lacht met duizenden bloemen en de witte kruinen der trotsche sneeuwreuzen lichten van zon. Het zacht deinende meer, wijd en open, spiegelt in zijn blauwe klaarte heel de hooge, strakke, wolkenlooze lucht. Bij Ponte-Brolla, waar de Melezza en de Maggia samenvloeiën, splitst de spoorbaan zich in tweeën. De eene lijn gaat verder naar het Noorden door het Maggia-dal, wij

buigen af naar het Westen. Door een wijde, zonnige dalvlakte gaan we nu langs de kleine schilderachtige dorpjes Tegna, Verscio en Cavigliano. Het genoegelijke van dit reisje is, dat het treintje zoo gezellig midden door de dorpjes rijdt. Nu eens recht door een dorpsstraat, dan weer met een bocht rond de kerk. Bij Cavigliano slaat een weg af naar het onherbergzame Onsernone-dal. Deze vallei is niet veel meer dan een nauwe „Schlucht" en wordt ook wel het Stroovlechersdal genoemd. Het stroovlechten wordt er n.l. algemeen als huisvlijt uitgeoefend en is er het voornaamste, doch zeer poovere middel van bestaan. Bij een volgend verblijf aan het Lago Maggiore staat als eerste punt op mijn programma een bezoek aan dit interessante, nog weinig bezochte stroodal. Over de beroemde ijzeren boogbrug die de wilde Guraschlucht overspant, komen we dan te Intragna. Prachtig ligt dit dorp op een ronden voorheuvel, daar waar de massieve bergmuur het dal inbuigt. Het plaatsje overziet van zijn hoog bergplateau de zonnige laagvlakte tot aan het verre blauwe meer, terwijl het woeste dal zich hier opent. Van verre gezien ligt Intragna op zijn groenen heuvel als een nietig speelgoeddorp tegen den machtigen

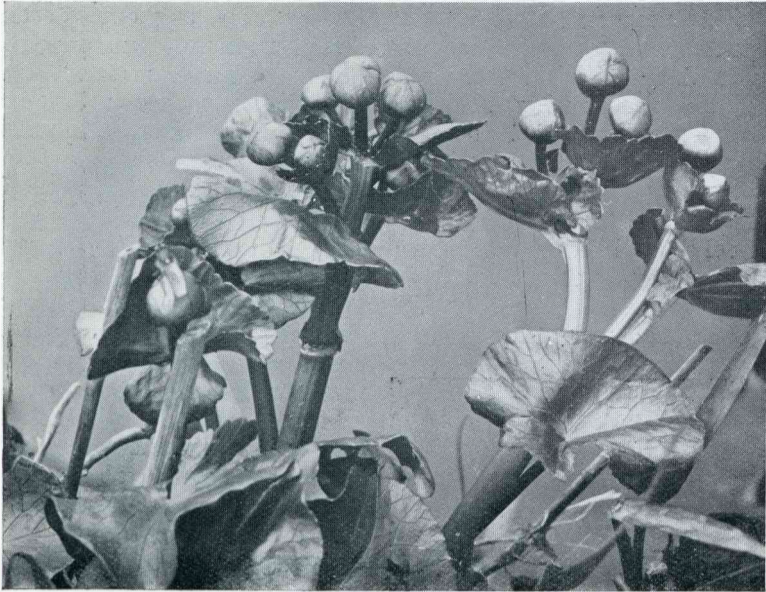

Foto v. d. Gen **KNOPPEN VAN DEN DOTTER**

bloeier, de schrik van menig amateur-tuinier, die de grootste moeite heeft om de diepliggende, sterk vertakte wortelstokken uit den bodem te graven... als hij tenminste het plantje niet zijn gang laat gaan omdat hij inziet hoe buitengewoon mooi deze vroegbloeiër is met zijn beschubden hollen stengel, zijn prachtige, met een fijn wit rag overdekte knoppen en de mooie bloemsterretjes, die alle zonnige lenteuren benutten, om, wijd geopend, de insecten aan te lokken van heinde en verre. Bladeren heeft het plantje dan nog niet, die verschijnen later pas, groot en frisch en die bladeren zijn het, welke Tussilago de vijandschap van den tuinier op den hals halen. Wanneer het klein hoefblad is uitgebloeid, buigt zich het bloemhoofdje naar beneden en blijft zoo eenigen tijd. Pas wanneer de vruchten gerijpt zijn strekt zich de bloemsteel weer, de pluizige zaden worden door den wind verspreid en de suprematie van het hoefblad is weer ten einde, om korten tijd daarna op minder prettige wijze zich te doen gelden, wanneer de onbehouwen bladeren in dichte drommen den bodem bedekken en vaak andere planten aanmerkelijk in hun groei belemmeren. Het is met de voorjaarskruiden als met de kinderspelen: de knikkertijd, de toltijd, de vlieger-tijd, ze volgen elkaar op zonder merkbaren overgang. Zoo is het ook met de dotterbloem. Op een goeden dag is er in de vochtige, moerassige landen nog geen enkele bloem buit te maken en nog geen week later spelen de Caltha's het spelletje van de speenkruiden en de Tussilago's en regeeren oppermachtig. Dan barsten allerwege de geelgroene knoppen open, dan schieten de sappige glanzende blaren uit den moerassigen bodem of uit steile slootkantjes te voorschijn en dan is het pleit gewonnen. Dan is het lente, dan volgen in sneller en sneller tempo de witte en paarse doovenetels, dan schieten de scheuten van de voorzomerbloemen langs velden en wegen uit de dampende aarde en dan gaat in de veelheid van de wilde kruiden de regelmatige opeenvolging verloren, die het optreden der voorjaarsbloemen kenmerkt, waardoor onze aandacht helaas maar al te vaak van de interessante intieme bijzonderheden van het individu wordt afgeleid naar het bont geheel der zomerflora.

BRAHMS keurde eens, als gast van een welgestelden eigenaar van wijnbergen, een kostelijken Rijnwijn, waarvan de gastheer vleiend opmerkte: „Dit is de Brahms onder mijn wijnen." De componist dronk met het welbehagen van den fijnproever zijn glas, vervolgens een tweede — toen zeide hij: „Uitstekend! En haal nu uw B a c h eens te voorschijn!"

Foto v. d. Gen **BLOEIEND KLEIN HOEFBLAD**

Foto v. d. Gen **EEN POL SAPPIGE HOLLANDSCHE DOTTERS**

sneeuwwand, die aan den overkant der smalle vallei in grillige vormen omhoog rijst. ☞ Met een wijde bocht rond den heuvel van Intragna buigt het treintje Centovalli in. ☞ Hier stijgen we voortdurend en gaat de weg met viaducten en boogbruggen over tallooze inhammen en woeste „Schluchten”. Telkens is er dan zoo'n steile afgrond recht beneden ons, waarin stroompjes en watervallen bruisend naar omlaag storten. De Melezza danst als een kristalheldere smaragd haar lichtend pad diep beneden tusschen hemelhoog oprijzende rotswanden. ☞ Aan den overkant is daar steeds, hoog boven de donkere dennenwouden, de besneeuwde Ghiridone, de indrukwekkende bergketen met zijn grillig kale uitsteeksels en zijn smetteloos witten top, de hoogste in Zuidelijk Tessino. Deze machtige sneeuwwand beheerscht het gansche dal. De vallei, als een diepe groene kloof, in rijke kleurshakeering, ligt aan de rotsvoeten van dezen bergreus. ☞ We komen nu ook langs enkele kleine plaatsjes. De hoogstgelegen dorpen Palagnedra en Rasa liggen boven op een rotsberg en overzien het dal. Na Corcapolo gaan we over een prachtige steenen boogbrug en dicht bij de halte Cadanza over een hoog ijzeren viaduct. Langs een gladde rotsbedding valt een witschuimendewaterval recht in de diepte. ☞ Nu komen we aan het laatste Zwitserse dorp en daar moet ik dan uitstappen. ☞ Camedo, een grijs vogelnest, vormt één geheel met den begroeiden bergwand. Alleen de kleine witte kerk kijkt vroolijk uit boven de grauwe huizenmassa. Het dal wordt wijder hier en van achter het waaivormig zich openend voorgebergte komt een verre witte sneeuwtop blinken. ☞ Bij een ouden, krommen appelboom in een zonnig bloemenweide zit ik een poosje te kijken naar de geheimzinnig nevelige verten, daar waar het blauwe dal zich lichtend opent. ☞ Dan klim ik langs steile weggetjes op naar het kerkje, dat tusschen vruchtboomen en bouwakkertjes, hoog over het kleine dorp het verre dal in tuurt. ☞ Tusschen grauwe steenhuizen, langs wenteltreden, door een doolhof van rommelige schoorsteendaken, door nauwe straatjes en gangen, kom ik dan weer beneden op den grooten weg, waarlangs ik in de richting van Intragna terug wandel. ☞ Als ik zoo ga, langs dien eenzamen smallen bergweg in het woeste dal, klinkt plotseling ver klockgelui door de stille vallei.

En als ik rond mij zie, ligt daar heel boven, eenzaam tegen den hoogen sneeuwwand, een kleine witte kapel. De heldere klanken komen gedragen door de ijle lucht en het is alsof zij mij naar boven roepen, naar de stille sneeuwvelden. En het verlangen wordt onweerstaanbaar. Ik moet gaan, naar die kleine witte kerk daarboven bij de sneeuw, hoewel het mij ver uit de richting voert. ☞ Het is een lange, vermoeiende weg. Eerst heelemaal met wijde wendingen naar beneden, naar de Melezza, die zich hier tusschen steile rotsen voortspoedt. Op de oude steenen boogbrug, vlak boven den groenen, kristalhelderen waterspiegel, ziet men diep in het bewegende golfwater tot op den rotsigen steenbodem. Dan, aan den overkant, met een slingerweg langs den bergwand naar boven, naar den begroeiden bergtop, waarop het hooge kerkje ligt. ☞ Van beneden, van den weg gezien, is de lichtende sneeuwwand verdwenen. Alleen de kleine witte kapel

kijkt tusschen het groen der boomen door en komt steeds nader. Nog een wending van den weg en nog een en dan ben ik eindelijk warm en moe boven. ☞ Maar nu zie ik, dat op zijn groenen heuvel tegen de witte sneeuw, de schijnbaar eenzame kerk niet alleen staat. Tegenover het kerkje ligt de pastorie en een beetje achteraf staan nog wat huizen en een paar groote witte gebouwen. Zouden dat hotels zijn of misschien een sanatorium? ☞ Kerkje en pastorie liggen geheel apart bij een terrasvormig aflopend weiland. De breede, groene grastreden gaan vrij steil naar beneden en zijn zóó dicht met bloemen bezaaid, dat ik nauwelijks weet waar den voet neer te zetten. Crocusjes zijn het en kleine witte anemonen met wijd open bloemkelken en gouden straalhartjes. Rond een dikken kastanjeboom met knoestig laag afhangende takken ligt een mollig zacht tapijt van geurende crocusjes om den ouden stam. ☞ Een wonderlijk stil en vruchtbaar plekje is het hier, zoo dicht bij de koude sneeuw. Toch ligt er tusschen dit groene plateau en den sneeuwwand nog een ondiepe vallei met donkere dennen. En op een besneeuwden zijheuvel ontdek ik een hoog koestallengehucht, dat waarschijnlijk alleen gedurende den zomer bewoond is. ☞ Als een vredig groen eiland ligt dit hooge bergplateau tusschen een kale, onherbergzame rotswereld. En zóó dicht

Foto N. J. Dijkstra

KERKJE VAN PALAGNEDRA TEGEN DEN SNEEUWMUUR IN HET CENTOVALLI-DAL

bij de smetteloos witte sneeuwvelden, dat men den zuiverenden invloed voelt en de ijle, reine sneeuwlucht ademt. ☞ Langen tijd zit ik tusschen de bloemen op het zonnige veld en laat de intense rust van de omgeving op me inwerken. Uit het diepe dal komt zacht stroomgeruisch en van over de bergen roepen een paar hanen elkander met ver gekraai.

Verder is alles stil . . . ☞ Als ik langs de witte kerk terug ga, is daar een vrouw bezig de rozenhaag van het kleine kerkhof te snoeien. Ik spreek haar aan en we raken aan de praat. Van mijn kant bestaat het gesprek uit een enkel woord en veel gebaar. Van den kant der vrouw komt een stortvloed van rap Italiaansch over me heen gegolfd, die doet me duizelen. Maar met wat goeden wil en geduld verstaan we elkander toch en soms ook brengt een enkel Fransch of Duitsch woord uitkomst. ☞ Het rondwangige, vriendelijke vrouwtje blijkt de zuster van den Pastoor te zijn en noodigt mij in de Pastorie. Niet zonder eenigen schroom volg ik haar

Foto N. J. Dijkstra

CAMEDO, HET LAATSTE ZWITSERSCHE DORPJE IN HET CENTOVALLI-DAL

naar binnen. Zou de broeder Pastoor thuis zijn en het goed vinden dat zijn zuster een niet tot zijn kudde behorende vreemde in huis brengt? ☞ Maar er is niets van den geestelijke te bespeuren als we in de lage keuken-kamer met de vroolijk roodgebloemde gordijnen plaats nemen bij de oude zwarte schouw. Een oogenblik later vlamt het smeulende houtvuur hoog op en dan verdwijnt het kwieke dametje met de lachende donkere oogen in een zijkeukentje en brengt geurig dampend heete koffie en een trommeltje zoete koek. ☞ In een hoek bij den haard staat een antieke leunstoel, een enorme grootvaderstoel van donker glimmend hout, waardig en ernstig. En ik begrijp dadelijk dat dit de ledige zitplaats is van den Priester. Met gepast ontzag kijk ik naar de hooge, breede zitting met voetplank en naar de statige, rechte rugleuning. Het is een plechtig meubelstuk, een om met respect te behandelen. Het is een stoel waarin niemand het wagen

zal zoo maar zonder meer neer te vallen. Kortom, het is een waardige zetel voor een dienaar Gods. ☼ Daar komt plotseling een glanzend rood poesje op de voetplank gesprongen en verdwijnt zonder de minste aarzeling in het antieke meubel, door de opening tusschen de breede, onder den stoel doorlopende plank, en de zitting. En dan komt uit den stoel een zacht gesnor met die eigenaardige kleine korte geluidjes, die alleen een moeder tegen haar jongen maakt. Ik kan mijn oogen en ooren niet gelooven, maar het is waar. In den deftigen ouden priesterstoel woont micia (poes) met haar familie. De rustige warme donkere holte onder de zitting heeft poes voor kraamvertrek uitgezocht. En als de geestelijke 's avonds, vermoed van den rondgang naar de verre, hoog gelegen dorpen in zijn Parochie, met een gebedenboek in den ouden armstoel bij het haardvuur zit, dan wipt micia gemoedelijk tusschen de slippen der zwarte soutane door, om warmjes onder den Pastoor haar kleintjes te

voeden. En ik begrijp, dat de hoeder van de kleine witte kerk op het eenzame groene eiland bij de stille sneeuwvelden, ondanks zijn plechtigen zetel, een eenvoudig man is met een vriendelijk hart. ☼ Ondertusschen vertelt het vroolijke dametje honderd uit over het dorp (ik ben zonder dat ik het vermoedde in het hooge Palagnedra terecht gekomen), over de inwoners en over de vermoeiende klautertochten door weer en wind, die de Pastoor maken moet om zieke parochie-leden te bezoeken of om dienst te houden in een afgelegen kapel. De groote witte gebouwen die ik gezien heb, zijn, zoo vertelt mijn gastvrouw, geen hotels of sanatoria, maar particuliere woonhuizen van rijke ingezetenen. De menschen uit deze streek gaan n.l. wel naar Italië om er handel te drijven of een winkel te houden. Inwoners van dit dorp hebben b.v. veel geld verdiend in Milaan en Florence. Zoo woont er in één van de grootste huizen hier een dame, die, in Milaan rijk geworden, nog geregeld de zomermaanden in het kleine bergdorp doorbrengt. ☼ Zoo lijkt het dus wel of er in deze vallei meer welvaart heerscht dan in het meer achter af gelegen Verzasca-dal. Toch zijn ook hier armoedige dorpen, waar de grond niet veel oplevert en waar er voor alle zonen geen werk en eten is. Veelal trekken jongens

dan als landbouwers naar Amerika. In deze arme dalen is dit algemeen de gewoonte. Gaat het den jongen mannen in het verre overzeesche land naar wensch, dan komen ze terug naar het geboortedorp om zich een vrouw te halen. En dan trekt zoo'n eenvoudig dorpsmeisje uit de binnenlanden van Tessino, dat niets anders van de wereld gezien heeft dan het eigen smalle dal, zoo maar opeens, zonder overgang, naar het verre vreemde Amerika, met slechts haar echtgenoot om haar te beschermen tegen de overweldigende indrukken en eischen der nieuwe wereld. ☼ Voor ik wegga moet ik nog de geheele pastorie zien en de studeerkamer van broeder Pastoor met een echte schrijfmachine bewonderen. Als ik eindelijk afscheid neem van het gastvrije vrouwtje is de middag reeds ver gevorderd. En ik vraag me af,

DE CENTOVALLI-SPOORWEG MET RECHTS INTRAGNA

hoe ik nog op tijd voor het laatste treintje te Intragna komen zal. ☼ Maar het lot is mij gunstig. Juist als ik van de Pastorie vertrek komt uit het dorp een auto aangereden. Het is de dokter van Intragna, die een zieke hierboven bezocht heeft. De dokter zelf moet nog verder door naar Camedo, maar hij wil mij een eindweegs meenemen en op den weg naar Intragna afzetten, wat ik dankbaar aanneem. Zoo kom ik dus gemakkelijk een heel stuk verder. ☼ Het schilderachtige dorp Intragna, dat ik nu van den anderen kant zie liggen, heeft den hoogsten kerktoren van Tessino. Misschien is het wel daarom dat vele van de inwoners zich aangetrokken gevoelen tot het beroep van schoorsteenveger en als zoodanig veelal naar Italië en Frankrijk trekken. Tegen de berghelling van het plaatsje rijpen in den herfst veel sappige blauwe druiven. ☼ Als ik, te vroeg voor het treintje nog, te Intragna aankom, ligt gouden gloed van de zinkende avondzon warm over het vredige land. In den ouden, terrasvormig aangelegden tuin van een eenvoudige buiten-osteria (café) zie ik ver over de uitgestrekte, met vroolijke dorpjes bezaaide dalvlakte, tot aan het wijde meer. ☼ Aan den overkant van den lichtenden waterspiegel, vlamdend rood, gloeien de witte bergen

Foto Steinemann

BIJ DEN INGANG VAN HET CENTOVALLI-DAL

EEN TOSCAANSCH E STAD IN DE LATERE MIDDELEEUWEN

13) DOOR KAZIMIERZ CHLEDOWSKI. (Vervolg)

ACHTER deze afdeelingen trok het leger te paard en te voet en daarna priesters en monniken, gewapend en ongewapend, om den gewonden hulp te verlenen en tot den strijd aan te vuren „tegen die Florentijnsche honden, die zich vermeten hadden zulke schandelijke vredesvoorwaarden te eischen”. ☼ De straat was vol menschen met fakkels, die nieuwsgierig het uitrukken van het leger gadesloegen. ☼ Bij het vendel van Terzo San Martino reden driehonderd Duitsche ridders, voortreffelijk uitgerust,forsch van gestalte, onder bevel van graaf Giordano. In de tweede compagnie, uit Terzo della città, bevonden zich tweehonderd Duitschers onder het vaandel van koning Manfred en in de derde, uit Terzo Camullia waren weer driehonderd ruiters onder bevel van Messer Gualtieri. Vooral dezen leverden een prachtig schouwspel, zij waren gelijk vrijgelaten leeuwen en hun paarden geleken op voortbewegende heuvelen, schitterend van de harnassen. Boven deze afdeeling wapperde een groot, wit vaandel. ☼ De aanvoerder van het Sieneesche krijgsvolk was graaf Ildobrandini. ☼ Het leger trok langs het riviertje de Bozzone onder voortdurend gebed tot het Opperwezen en de Madonna en hield eerst stand aan den voet van een heuvel bij de Arbia, tegenover de aan den anderen oever gelegerde Florentijnen. ☼ Na eenige beraadslaging besloten de Sieneesche veldheeren den heuvel te bezetten. Deze beweging geschiedde op ordelijke wijze: de ruitery en een deel van het Sieneesche voetvolk uit Terzo San Martino, in het rood gekleed, stonden weldra op de heuvelen in voorbeeldige slagorde. ☼ De Florentijnen werden beangst en hun capitano vroeg wat voor vendels dit waren. ☼ „Duizend ridders, gezonden door koning Manfred, allen wakkere, goed uitgeruste en beproefde mannen, en het voetvolk is een derde deel der Sieneezen, uit Terzo San Martino!” ☼ „Slechts een derde deel en nochtans zoo talrijk als de mieren” — was het wederwoord van den bezorgden veldheer. ☼ Onderwijl rukten andere afdeelingen aan en te midden van de compagnie uit Camullia reed de Carroccio, de wagen, schitterend getooid, waarop de groote witte vaan wapperde. ☼ De onrust nam toe in het vijandelijke kamp. De Florentijnen konden niet begrijpen hoe het Siena gelukt was zooveel manschappen in het veld te brengen en waren verontwaardigd, dat zij zich voor de muren van de stad durfden vertoonen. ☼ Een geheel andere geest heerschte onder de Sieneezen. Zij hadden groote vuren ontstoken en versterkten zich voor den strijd. Uit de stad waren hun enorme voorraden wijn en vleesch gezonden, het beste brood hadden zij te kust en te keur, er was zelfs geen gebrek aan kapoenen, hoentjes en suikergebak. ☼ Zij waren vol goeden moed en bouwden op de Madonna; door het legerkamp liep het gerucht, dat de vijand heimelijk trachtte te vluchten. — Des avonds werden wachtposten uitgezet en het grootste deel van het leger kon rusten en slapen bij de vuren. ☼ Zij, die niet geslapen hadden, verhaalden des morgens

Foto N. J. Dijkstra

INTRAGNA IN HET CENTOVALLI-DAL, MET HOOGSTE
KERKTOREN VAN TESSINO

den weg van Monsalvoli. Gualtieri reed een tiental schreden vooruit, gevolgd door Arrigo, graaf Ildobrandini, graaf Giordano en Messer Nicolo di Bigazzi. ☼ In het hoogland van Monsalvani ligt een klein plateau. Daar liet Gualtieri zijn vizier neer, bekruisigde zich, greep zijn lans en wierp zich met een luide strijdkreet te midden der vijanden. ☼ In een oogwenk ontstond er zulk een geweldig strijdrumoer, dat, indien Onze Lieve Heer een onweder had laten opsteken, men door het kletteren der wapenen, de kreten der menschen, en het hinniken der paarden niets van den rollenden donder en den gierendenden wind zou hebben gehoord. ☼ De slag werd weldra beslist door graaf d'Arasi, die met zijn afdeeling achter een heuvel verdekt was opgesteld. Met onvergelykelijk élan viel hij de Florentijnen in de flank, drong door tot het centrum, doodde eigenhandig den vijandelijken capitano en wierp het Florentijnsche vaandel ter aarde. ☼ Achter hem woedde het handgemeen, menschen en dieren vielen links en rechts en heel de ridderschap scheen tot een helsch kluwen te zijn saamgepakt.

hun makkers van wondere dingen. Zij hadden een vreemdsoortige wolk gezien, die zich verhief boven het Sieneesche kamp en deze bleek te zijn de witte mantel, die de Madonna, de patrones van Siena, over hen uitbreidde. Vol verrukking knielden de soldaten neer en baden. ☼ Aan Florentijnsche zijde werd deze wolk eveneens gezien, maar daar meende men, dat het de rook was van de talrijke vuren in het kamp der Sieneezen. Doch ook waren er velen, wien dit teeken angst inboezemde. ☼ De stemming der Florentijnen was gedrukt. Een aanval vrezend, hadden zij zich den ganschen nacht gereed gehouden, hetgeen hen zeer uitgeput had, en bij het aanbreken van den morgen begonnen zij hun tenten af te breken en aanstalten te maken het kamp te verlaten. ☼ De staf der Sieneezen besloot dit oogenblik te benutten; de manschappen werden gewekt en ten spoedigste in slagorde opgesteld. ☼ De bevelhebber der Duitschers, graaf Giordano, hield een korte toespraak tot de soldaten, waarin

hij den bijstand van de Maagd Maria inriep en vol goeden moed verzekerde hij den Sieneezen, dat een groote overwinning op handen was. Hij verbood den soldaten op straffe des doods van het paard te stijgen om buit te behalen en indien een van hen wilde vluchten, was zijn buurman verplicht hem neer te leggen. ☼ Toen het leger den aanval zou inzetten, reed Arrigo d'Artimbergo naar graaf Giordano en vroeg den veldheer toestemming om den strijd te mogen beginnen, daar dit recht hem en zijn geslacht verleend was door het Heilige Duitse Rijk. ☼ De jeugdige Messer Gualtieri, een rijzige, slanke jongeling, steeg daarop van zijn reusachtig paard, knielde neer voor Arrigo en zich er op beroepend, zijn neef te zijn, smeekte hij zijn oom, hem ditmaal den voorrang te willen geven. ☼ Arrigo neeg van zijn paard, omhelsde den jongeling en stond hem toe, als eerste zich op den vijand te werpen. ☼ Toen spoorde Gualtieri verheugd zijn paard aan, het schoonste uit het leger, geheel in een ijzeren harnas gestoken, overdekt met een scharlaken kleed waarop draken in goud geborduurd. ☼ Juist bij het opgaan van de zon trok het leger de Arbia over langs

(Wordt vervolgd)